

Χρήστος Κορέλας*

Για την «Ενθαλπία»:

(Βιβλιοπαρουσίαση στο περιοδικό «Φηγός»)

Βαγγέλη Φίλου: «Ενθαλπία» (Ποιήματα και πεζά σελίδες 80, Ιωάννινα 2005)

Η «Ενθαλπία» δεν χαρακτηρίζεται από το δημιουργό της, ως ποίηση ή πεζογραφία. Είναι δική μου αυθαιρεσία ο χαρακτηρισμός- ποιήματα και πεζά- για να προϊδεάσω τον αναγνώστη. Και τούτο γιατί μοιράζει τις σελίδες του σε ποίηση, σε θέατρο ή ένα είδος νεκρικών διαλόγων, σε μικρό ημερολόγιο μιας γυναίκας και σε μιαν αφήγηση θεατρική που μπορεί να εκληφθεί και ως διήγημα, παρ' ότι λέει στην παρέα που του ζητάει να γράψει διήγημα, πως δεν είναι διηγηματογράφος.

Αυτά, βέβαια δεν έχουν σημασία, ούτε προσπαθώ να εντάξω τα κείμενα σε είδη λογοτεχνικά. Μου αρκεί που είναι λογοτεχνία. Και σέβομαι τη θέση του δημιουργού, γιατί δεν περιχαρακώνεται. Φαίνεται πως δε θέλει να βάλει την έμπνευσή του σε καλούπια που μπορεί να παίρνουν το σχήμα της κλίνης του Προκρούστη. Απόλυτα σεβαστές οι επιλογές στην τέχνη.

Εκείνο που ενδιαφέρει είναι η υπαρξιακή αγωνία του όντος, όχι ακριβώς του δημιουργού, χωρίς να αυτό-εξαιρείται, γιατί έχει το θάρρος να αυτοσαρκάζεται. Και ο αυτοσαρκασμός είναι απελευθέρωση και κάποιες σταγόνες λύτρωσης στους οδοιπόρους των ερήμων. Με αξιοπρέπεια ο ποιητής πορεύεται όπως ο Ρίλκε, στη στενή δίοδο του έρωτα και του θανάτου. Του έρωτα, γιατί η ποίησή του άλλοτε γίνεται πρελούδιο κι άλλοτε ραψωδία, καθώς περνάει τα σύνορα σε μιαν ονειρική, χωρίς όνειρο εξόδια εκπόρευση από το Είναι στο μη Είναι, χωρίς να αναιρεί το Είναι με κανένα «μη». Έχει έναν σπαραγμό ο ερωτικός του λόγος, γιατί δεν βρίσκεται στο αντάμωμα του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας ο δικός του έρωτας, αλλ' ούτε και στο πικρό ποτήρι. Μόνο στην πίκρα της νοσταλγικής αποστέρησης, χωρίς να νοιώθει πως «δικαιούται». «Δικαίωμα κανένα δεν εκράτησα». Κι όταν «ο παλμογράφος γράφει ευθείες» θανάτου, ο ίδιος προτιμάει να βλέπει την «Άννα-να βαδίζει» στην «τελευταία παράσταση». Μόνο από το ημερολόγιο της γυναίκας έχουμε την ερωτική ανάκρουση, καθώς εκείνη ανακαλεί μια ζωή που δεν επανέρχεται. Μνήμες, θολό τοπίο, λόγια σιωπής, ανάκουστες πεθυμίες, πνιγμένοι πόθοι και η ζωή να γέρνει στο φέρετρο. Η συνομιλία με τον άγγελο, ίσως να είναι ένας εσωτερικός μονόλογος, παρά διάλογος. Ο ήρωάς του στο φέρετρο κι ο άγγελος να τον πληροφορεί πως θα 'ρθει η Άννα. Εκείνος με τον τρόπο του αρνιέται και τη θέση του στο φέρετρο παίρνει ο άγγελος.

Ακολουθεί η παρέα του γραφείου, που του ζητά να γράψει ένα διήγημα. Το θαυμάσιο της σύλληψής του είναι πως μεταξύ γραφής και συνομιλιών δημιουργείται η αίσθηση των πολλαπλών γεγονότων, περιστατικών και φυγών προς το παρελθόν των ηρώων και προς το μέλλον της λήθης. Μόνο ο δάσκαλος απομένει συνείδηση μέσα στο χρόνο, ως βιγλάτορας των νεκρών. Και ο αιώνιος έλληνας, ο Οδυσσέας η ιστορία μας. Από το βίωμα στην ευρύτερη θέαση της μοίρας μας, από τον έρωτα στο θάνατο και από εκεί στη μνήμη των θυσιών και των ηρώων μας, ο μποιητής και συγγραφέας Βαγγέλης Φίλος συνθέτει μια δυνατή παράσταση ζωής, που απαιτεί πολύ δύναμη και απελευθέρωση από σχήματα και

καλλούπια για να τη γευτεί κανείς, να τη χαρεί και να την εκτιμήσει πολύ, κατά πως της αξίζει.

Χρήστος Κορέλας

Για την «Αλιάνθη»:

(Βιβλιοπαρουσίαση στο περιοδικό «Φηγός»)

Βαγγέλη Φίλου: Αλιάνθη (Ιωάννινα 2007, σελ. 106 – Θεατρική διηγηματογραφία)

Ζητώ συγνώμη από το συγγραφέα για το χαρακτηρισμό των κειμένων του ως θεατρική διηγηματογραφία, μιας και ο ίδιος αποφεύγει να χαρακτηρίσει την τέχνη του. Είναι επιλογή του και είναι σεβαστή. Αφήνει άλλωστε στον αναγνώστη τη δυνατότητα να τον συλλάβει πέρ' από σχήματα και ρήματα. Ένα από τα επτά κείμενά του το είδωλο είχε συμπεριληφθεί στο προηγούμενο βιβλίο του «Ενθαλπία» με πεζά και ποιήματα. Πιστεύω πως ήθελε να το βάλει ως επίλογο και ως συνέπεια στη συνέχεια του λόγου του, με όποια μορφή κι αν εκφέρεται. Θα μπορούσα να χαρακτηρίσω τη δουλειά του ως λογοτεχνία των αντιδράσεων. Και τούτο γιατί, ενώ τον ενδιαφέρουν τα γεγονότα, δεν στέκεται σ' αυτά. Προχωράει στις αντιδράσεις που διαμορφώνονται στο εσωτέρο πρόσωπό μας και βγαίνουν σε κάθε περίπτωση της ζωής μας ως δράσεις και αντιδράσεις, ως μορφώματα του είναι μας. Γι' αυτό και είναι ματαιοπονία ν' αναζητεί κάποιος μιαν αφήγηση. Σίγουρα όμως υπάρχει ένας φοβερά στέρεος μύθος. Κι αυτός είναι η προσωπική μας μυθολογία, έτσι όπως κατασταλάζει ο κόσμος μέσα μας και βγαίνει με χίλιες μορφές. Αυτός είναι ένας κόσμος αποκαλυπτικός και ίσως δυσερμήνευτος για όσους ψάχνουν την επιφάνεια των διαμορφώσεων και ποτέ δεν καταδύονται στα βαθιά νερά ούτε του εαυτού τους.

Μια τέτοια τέχνη που ανιχνεύει τα κύματα με όλους τους κινδύνους να πνιγεί κανείς στις προσωπικές θάλασσες, με πρώτον το συγγραφέα, είναι μια τέχνη γραμμένη με αίμα και αρμύρα. Αυτό το σπάραγμα το βλέπουμε τόσο στο είδωλο, όσο και τώρα στο «ήταν εκεί η θάλασσα». Επειδή η τύχη μ' έστειλε φαντάρο στα Γιάννενα, όπου έμεινα 19 μήνες, τον βλέπω σε κείνα τα τοπία να γυρίζει ανάμεσα στη λίμνη και στο Μιτσικέλι σεργιανώντας τη θλίψη του να την ξοδεύει. Αυτή η ποιητική πόλη έχει όλη την υποδομή να γεννάει τέχνη και να καθιερώνει τη θλίψη ως αντίδοτο για τη δωρεά της έμπνευσης. Θα πει «όμορφα πουλιά, λυπημένα». Δεν αφήνει στην ομορφιά περιθώρια χαρούμενου ρομαντισμού. Κι ο έρωτας πεθαίνει, όπως πεθαίνουν από έρωτα και τα πουλιά στο Περού. Εναλλάσσει μέσα του το παιδί με τον ενήλικα ανάμεσα στο παρελθόν και στο τώρα, ανάμεσα στις «μπούκλες» και στις «χαρακίες σαν πολυδαίδαλες κοίτες απ' τον ιδρώτα». Κι ακολουθεί ένας ανυποψίαστος δραματικός διάλογος των δύο στο ίδιο πρόσωπο: «- Γιατί με ξέχασες; Και η φοβερή απάντηση; -Δεν είχα θάλασσα». Θυμίζει εκείνο το δημοτικό τραγούδι «όταν κινώ για νά 'ρθω χιόνια και βροχές ...». Δεν είναι εύκολη η επιστροφή στην αθωότητα, όταν τα όνειρα

ήταν μπροστά και τώρα είναι , ίσως, σκοτωμένα. «Φόρτωσες ένα καράβι όνειρα (...). Που πήγαν τόσα όνειρα; κι απαντάει με ερώτηση: - Που πήγαν;». Μάλλον στα «άδεια παγκάκια». Και στη συνέχεια βλέπει τα είκοσι πέντε χρόνια του (1979), ως «είκοσι πέντε αιώνες». Πως να γυρίσεις πίσω και τι να βρεις;

Ψάχνει το ποτάμι του Σεφέρη και νοιώθει ο ίδιος να είναι ο Σεφερικός ήρωας : «λυπάμαι που άφησα να περάσει μέσ' απ' τα δάχτυλά μου ένα πλατύ ποτάμι χωρίς να πιώ ούτε μια στάλα. Τώρα βυθίζομαι στην πέτρα». Δεμένος όμως ο ίδιος με τη ζωή, βλέπει την πεδιάδα πάλι να πρασινίζει. Αυτό σημαίνει πως πέρ' απ' τις διαμορφώσεις του, παραμένει εραστής μιας Άνοιξης. Υπάρχει το ποτάμι. «Υπάρχει όσο υπάρχουμε». Ο Βαγγέλης Φίλος δίνει την εντύπωση του αποσπασματικού. Μας παραπλανά. Μας αφήνει το πεδίο ανοιχτό να τον πλησιάσουμε με τα δικά μας βήματα. Δεν είναι αφηρημένη η τέχνη του. Δεν υπάρχουν αφηρημένοι στεναγμοί. Αλλάητοι, ναι! Μακάριοι όσοι έχουν αυτιά να τους ακούσουν. Έχει βαθιά συνείδηση του Είναι του.

Ξέρει πως το τάλαντο της τέχνης, του στοχασμού και του λόγου, που έχει πάρει ως δωρεά, γίνεται σημείο αντιλεγόμενο. «- Κουβαλάς μια αρχαία κατάρα, του είπε κάποιος. – Κουβαλάς μια ευλογία , του είπε ένας άλλος. Κι αυτός ήξερε πως είχε φορτωθεί και την ευλογία και την κατάρα». Αυτή είναι η ώριμη ώρα της υπαρξιακής του συνείδησης. Μέσ' από τη θλίψη και τον προβληματισμό μιας επιστροφής που δεν πραγματώνεται, διατηρεί την πίστη του στον άνθρωπο: «υπάρχουν μερικές στιγμές, όπου οι άνθρωποι ψηλώνουν απότομα». Καθώς ο ίδιος δεν νοιώθει να στερεύει, μεταδίδει μιαν αισιόδοξη ενατένιση του κόσμου, έστω κι αν αυτό το άνω θρώσκω κρατάει μόνο στιγμές. Σε μια στιγμή σώζεται ή χάνεται το ανθρώπινο πλάσμα. Από το μνήσθητί μου, στο μέτ' εμού έσει εν τω παραδείσω, οι στιγμές είναι ελάχιστες και η σωτηρία παντοτινή.

Κάποιες νύξεις έκανα πάνω σε μια συντέλεια, που είναι η πεζογραφία και η ποίηση του Βαγγέλη Φίλου. Αφορμές για όσους έχουν την τρέλλα και το κουράγιο να κάνουν τη λίμνη ωκεανό και να χάνονται στο βάθος του. Αρκεί ν' αναδύονται. Το ταλέντο και η ζωή είναι μεν δωρεά, αλλά η χρέωση της διαχείρισης είναι ακριβή. Τα χρέη ζητούν εξόφληση.

****Ο Χρήστος Κορέλας είναι συγγραφέας και κριτικός λογοτεχνίας***